

Termeni de Referință- Expert/Experți național(-i) pentru evaluarea gradului de utilizare a TIC de către cetățenii Republicii Moldova precum și a opiniei, atitudinilor și încrederii acestora cu privire la implementarea votului prin Internet

Nr. ref. 4 din 03.03.2017

1. Context

Organizarea alegerilor în Republica Moldova este reglementată de Constituție, Codul Electoral, Legea privind partidele politice, regulamentele Comisiei Electorale Centrale (CEC), precum și secțiunile relevante ale altor legi. În general, cadrul juridic oferă o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice. Alegerile sunt administrate Comisia Electorală Centrală, consiliile electorale de circumscripție (CECE) și cca. 2.000 de birouri electorale ale secțiilor de votare (BESV).

Moldova are deja o experiență relevantă în utilizarea Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor (TIC) pentru gestionarea alegerilor. Unul dintre obiectivele cheie ale CEC este implementarea unor soluții care să asigure transparența,

confidențialitatea, eficiența și accesibilitatea alegătorilor la procesul electoral. CEC își propune să atingă acest obiectiv prin automatizarea integrală a proceselor electorale din Moldova. În acest sens, în mai 2008, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la Concepția Sistemului Informațional Automatizat de Stat "Alegeri" (SIASA). Începând cu alegerile parlamentare din 2014 CEC a reușit să implementeze la toate scrutinele Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA) care funcționează în baza datelor extrase din Registrul de Stat al Populației (RSP).

Totodată, SIASA presupune, printre altele, și dezvoltarea unor instrumente care ar permite cetățenilor să voteze prin Internet. În vederea asigurării implementării SIASA, CEC a prevăzut în Planul său Strategic pentru 2016-2019 o direcție de activitate menită să asigure un proces electoral modern, eficient și accesibil. Astfel, în conformitate cu Planul de Acțiuni al instituției pentru anul 2016, în perioada 28 martie – 28 iunie 2016, cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova[1], a fost realizat un studiu de fezabilitate privind pilotarea votului prin Internet în cadrul alegerilor parlamentare din 2018.

Autorii studiului au evidențiat faptul că, pentru atingerea unor rezultate eficiente urmează a fi luate în considerare un șir de puncte forte dar și provocările, dificultățile care există în următoarele 4 domenii:

▪ **Cadrul juridic:**

1. legislația electorală urmează a fi revizuită în vederea adoptării noilor concepte specifice votului prin Internet (votul de la distanță prin Internet, votarea multiplă, votul prealabil);
2. ar fi necesară o analiză și o discuție aprofundată asupra conceptului legal al votului secret, or în cazul votului la distanță prin Internet votarea ar putea avea loc într-un mediu necontrolat;

3. votarea prin Internet ar putea implica necesitatea de a coordona cu Centrul National pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP) unele aspecte legale care țin de prelucrarea unor astfel de date;
4. introducerea votului electronic va trebui să fie conformă totodată și cu standardele internaționale existente în acest sens, în special cu Recomandarea Rec(2004)11 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la standardele legale, operaționale și tehnice privind votarea electronică dar și cu Raportul explicativ al Codului Bunelor Practici în Materie Electorală a Comisiei de la Veneția.

▪ **Cererea socială:**

1. Nivelul de încredere a cetățenilor în procesele electorale din Republica Moldova este foarte scăzut, cca. 76.7% din cetățeni considerând că, alegerile nu sunt libere și corecte (BOP, octombrie 2016);
2. principalii beneficiari ai votului prin Internet vor fi cetățenii Republicii Moldova aflați peste hotarele țării, preponderent în Rusia, Italia, Spania, Portugalia, Grecia, Franța, Regatul Unit al Marii Britanii, Germania, Turcia, Israel, SUA, Canada și Belgia;
3. autoritățile nu dispun de date oficiale/corecte despre numărul exact de cetățeni care se află peste hotare dar conform estimărilor efectuate de NEXUS [\[2\]](#), peste hotare s-ar afla cca. 700,000 persoane;
4. cetățenii moldoveni aflați în străinătate participă în mod activ la alegeri (circa 9% din numărul total al alegătorilor la alegerile prezidențiale din 2016 au votat în cele 100 secții de votare deschise de autorități);
5. 48% din respondenții unui sondaj de opinie la comanda PNUD Moldova după Alegerile Prezidențiale din 2016 au afirmat că, ar fi dispuși să voteze prin internet dacă

ar avea această posibilitate;

6. Introducerea votului prin Internet va oferi posibilități suplimentare de vot persoanelor cu dizabilități locomotorii, migranților interni, tinerilor, inclusiv studenților precum și cetățenilor moldoveni care locuiesc în regiunea Transnistreană.

▪ ***Maturitatea tehnologică:***

1. Moldova dispune de puține servicii electronice guvernamentale care să fie populare în societate;
2. CEC deja utilizează activ TIC pentru gestionarea listelor electorale iar fiecare secție de votare din RM este dotată cu calculatoare portabile și conexiune mobilă la Internet, care folosește rețeaua VPN pentru a comunica cu serverul RSA;
3. în Moldova sunt peste 90.000 de utilizatori ai semnăturii electronice, inclusiv peste 55.000 de utilizatori ai semnăturii mobile, peste 35.000 de utilizatori ai E-key (în special, persoane juridice și funcționari publici) și peste 200 de utilizatori/titulari de buletine electronice;
4. în 2015, 67% din utilizatori (gospodării casnice) din Moldova au avut acces la Internet iar 72% dintre utilizatori au accesat Internetul cel puțin o dată pe zi;
5. Moldova are un nivel sporit de acces la Internet și o bună acoperire de rețelele mobile: rata de penetrare pentru serviciile de Internet (ADSL, fibră) este de 14,7% (peste 525.000 de gospodării), rata de penetrare a telefoniei mobile este de 121,8% (peste 4,3 milioane de utilizatori), iar rata de penetrare a datelor mobile este de 8,5% (peste 298,400 utilizatori);
6. în Moldova sunt cca. 1,946.000 de utilizatori Internet, ceea ce reprezintă peste 50% din populația Republicii Moldova.

▪ ***Voința politică:***

1. pe parcursul realizării Studiului de fezabilitate menționat mai sus, partidele politice parlamentare au exprimat o susținere generală pentru introducerea votului prin Internet;
2. totuși, majoritatea partidelor politice au exprimat rezerve față de posibilitatea introducerii votului prin Internet în următorii 2-4 ani invocând în principal încrederea scăzută în procesul electoral, îngrijorări în ceea ce privește confidențialitatea și securitatea procesului de vot, sprijinul pe termen lung din partea majorității partidelor politice dar și lipsa surselor de finanțare stabile și durabile;
3. există o percepție generală, inclusiv printre politicieni despre posibilitatea de manipulare a procesului de vot prin atacarea sistemului de vot prin Internet.

Promo-LEX consideră că, votul prin Internet ar putea deveni realitate și poate fi cu succes implementat doar cu condiția ca toți actorii relevanți (Parlamentul/Guvernul, organele electorale, partidele politice, organizațiile societății civile, mass-media și nu în ultimul rând cetățenii) vor depune eforturi constante și convergente pentru a face acest lucru posibil. Dacă cel puțin unul din cele 4 domenii (cadru juridic, cererea socială, maturitatea tehnologică și voința politică) va fi insuficient de bine dezvoltat și consolidat, atunci orice alte eforturi pe alte domenii vor fi în zădar.

Din analiza contextului prezentat mai sus se poate observa faptul că, unii piloni sunt mai consolidați decât alții, la fel cum unii sunt mai bine cunoscuți/studiați iar cu alții urmează încă a se face cunoștință. În acest sens, Asociației Promo-LEX i-au atras atenția anumite aspecte care fac votul prin Internet mai vulnerabil la această etapă, și anume opinia cetățenilor și cererea reală pentru un astfel de serviciu, precum și opinia clasei politice care ar trebui să dea dovadă de multă voință politică pentru a combate neîncrederea în

procesul electoral și de a promova, susține implementarea votului prin Internet.

În acest context, **Asociația Promo-LEX își propune să recruteze un expert sau o echipă compusă din 2-3 experți care vor realiza un studiu aprofundat cu privire la gradul de utilizare a TIC de către cetățenii Republicii Moldova și de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor, încrederii și opiniilor acestora, dar și a altor actori relevanți față de perspectiva implementării votului prin Internet.**

2. Obiective

Obiectivul general al acestei activități este de a studia gradul de penetrare a Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor (TIC) în Republica Moldova și a încrederii cetățenilor față de aceste tehnologii în perspectiva implementării votului electronic/prin Internet.

În funcție de rezultatele studiului menționat mai sus, experții vor avea de asemenea sarcina de a elabora o foaie de parcurs care să servească drept suport actorilor interesați în comunicarea și promovarea mai eficientă a votului prin Internet.

În urma implementării acestor obiective este așteptat ca instituțiile relevante să cunoască și să înțeleagă mai bine aspectele care determină atitudinea cetățenilor față de utilizarea TIC, în special în domeniul electoral sau conex, și eventualele reticente față de implementarea votului prin Internet în Republica Moldova. De asemenea, activitățile și produsele rezultate vor contribui la sporirea încrederii și acceptarea de către alegători și alți actori relevanți a votului prin Internet.

Pentru implementarea acestor obiective, **Asociația Promo-LEX anunță concurs de selectare a unui expert sau grup de experți (2-3 persoane) care să evalueze diferite aspecte ale utilizării TIC în Moldova în contextul pregătirii și punerii**

în aplicare a votului prin Internet (gradul de dezvoltare a tehnologiilor informației și comunicațiilor, nivelul de utilizare a diferitor tehnologii, cunoștințele, atitudinile, opiniile cetățenilor și a altor actori relevanți despre aceste tehnologii).

3. Domeniul de activitate

- Realizarea unui studiu aprofundat cu privire la gradul de utilizare a TIC de către cetățenii Republicii Moldova și de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și opiniilor acestora dar și a altor actori relevanți față de perspectiva implementării votului prin Internet;
- Elaborarea unei foi de parcurs pentru comunicarea și promovarea mai eficientă a votului prin Internet de către actorii interesați.

4. Sarcinile experților

- Analiza cadrului legal din domeniu TIC și electoral (*Constituția Republicii Moldova, Codul Electoral, Legea nr. 101 cu privire la Concepția Sistemului Informațional Automatizat de Stat "Alegeri" (SIASA), Regulamentele Comisiei Electorale Centrale, etc.*) și a altor documentelor relevante (*Planul Strategic al CEC pentru 2016-2019 și Planurile anuale de acțiune, Studiul de fezabilitate privind votul prin Internet, alte rapoarte și studii pertinente*) pentru acest subiect;
- Inventarierea instrumentelor TIC existente în Republica Moldova și a potențialului de aplicare a acestora pentru implementarea votului prin Internet;
- Elaborarea structurii și proiectului de metodologie a studiului;
- Desfășurarea de interviuri și/sau coordonarea procesului de realizare a unor sondaje de opinie sau focus grupuri în vederea evaluării gradului de utilizare a diferitor tehnologii de către cetățeni, precum și a cunoștințelor, atitudinilor și opiniilor acestora dar și a altor actori

relevanți față perspectiva implementării votului prin Internet (metodele de cercetare vor fi propuse de către experți și specificate în proiectul metodologiei, urmând a fi aprobate ulterior de către Promo-LEX în eventualitatea semnării unui contract);

- Colectarea și analiza datelor relevante (inclusiv statistice) din diferite surse, rapoarte, studii etc.;
- Realizarea studiului în baza metodologiei și structurii aprobate;
- Elaborarea unei foi de parcurs pentru comunicarea și promovarea mai eficientă a votului prin Internet de către actorii interesați (recomandări privind mecanismele și/sau instrumentele de informare a cetățenilor cu privire la votul prin Internet);
- Prezentarea rezultatelor studiului în cadrul unei eveniment public.

5. Termene de activitate, produse/rezultate livrate și programul de plăți

Expertul/Experții va/vor realiza activitățile prevăzute mai sus într-un volum de timp de aprox. 20 zile lucrătoare pe parcursul lunilor aprilie – septembrie 2017 (indiferent de faptul dacă aplică un expert individual sau o echipă de experți). Pe parcursul realizării sarcinilor și la finalul activității, acesta/aceștia va/vor prezenta către Promo-LEX următoarele produse și rezultatele:

Rezultate / Produse și servicii care vor fi livrate	Durata estimativă pentru realizarea sarcinii / produsului respectiv	Termen limită de realizare
--	--	-----------------------------------

<p>1. Structura și metodologia studiului, inclusiv modalitatea de colectare a datelor și instrumentele care vor fi utilizate (chestionare, interviuri, focus grupuri etc.) și lista actorilor relevanți care vor fi abordați în cadrul studiului</p>	<p>3 zile lucrătoare</p>	<p>10 aprilie, 2017</p>
<p>2. Varianta preliminară (draft) a studiului cu privire la gradul de utilizare a TIC de către cetățenii Republicii Moldova și de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și opiniilor acestora dar și a altor actori relevanți față de perspectiva implementării votului prin Internet</p>	<p>7 zile lucrătoare</p>	<p>22 mai, 2017</p>
<p>3. Varianta finală a studiului cu privire la gradul de utilizare a TIC de către cetățenii Republicii Moldova și de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și opiniilor acestora dar și a altor actori relevanți față de perspectiva implementării votului prin Internet</p>	<p>7 zile lucrătoare</p>	<p>7 august, 2017</p>
<p>4. Foaiă de parcurs pentru comunicarea și promovarea mai eficientă a votului prin Internet</p>	<p>2 zile lucrătoare</p>	<p>4 septembrie, 2017</p>
<p>5. Participarea la evenimentul de prezentare publică a Studiului și Foi de parcurs. Contribuție la elaborarea agendei și a materialelor distributive pentru eveniment.</p>	<p>1 zi lucrătoare</p>	<p>22 septembrie, 2017</p>

6. Aranjamente instituționale

Expertul/Expertii va/vor activa sub îndrumarea și supravegherea Asociației. Promo-LEX va căuta posibilitatea de a sprijini sub aspect administrativ sau tehnic activitatea

expertului/expertilor, inclusiv în procesul de punere în aplicare a metodologiei, dar un astfel de sprijin va trebui solicitat în prealabil și va putea fi oferit în funcție de disponibilitatea resurselor financiare și umane.

Asociația Promo-LEX și expertul/experti vor coopera inițial în procesul de elaborarea a metodologiei de cercetare și a structurii studiului, precum și pe parcursul realizării sarcinilor pentru evaluarea progresului activităților. Ulterior, expertul/experti va/vor purta responsabilitatea pentru gestionarea proceselor de lucru și de produsele care trebuie livrate. Acolo unde va fi posibil și oportun, Promo-LEX va servi drept punte între expert/experti și părțile interesate care vor fi abordate în cadrul studiului.

7. Cerințe de angajare

Expertul/Experti trebuie să corespundă următoarelor criterii:

- **Studii:** Studii universitare în domeniul TIC, sociologie/statistică, drept, științe sociale, științe politice și administrație publică, management, comunicare sau alte domenii relevante. Diplomă de studii postuniversitare în domeniile menționate mai sus va constitui un avantaj;
- **Experiență:**
  1. Cel puțin 5 ani de experiență în domeniul TIC, sociologie/statistică, drept, evaluarea proceselor electorale sau alte domenii relevante;
  2. Cel puțin doi ani de experiență de consultanță/instruire în domenii relevante pentru acest studiu;
  3. Experiență de evaluare și monitorizare a politicilor publice, preferabil în domeniul TIC sau electoral;
  4. Cunoștințe și abilități de elaborare și implementare a metodologiilor de cercetare și a studiilor în domeniile indicate mai sus;

5. O bună înțelegere a proceselor electorale precum și cunoașterea domeniului TIC în Moldova;
6. Cunoașterea metodelor de votare electronică și prin Internet aplicate în alte țări precum și a documentelor internaționale, standardelor care reglementează această metodă de vot;
7. Experiență anterioară de consultanță / asistență pentru o organizație donatoare, instituții guvernamentale, ONG/think-tank din Republica Moldova.

▪ **Competențe profesionale și abilități:**

1. Profunde abilități analitice și de prezentare;
2. Excelente abilități de auto-organizare;
3. Bune abilități de comunicare;
4. Utilizator experimentat de calculatoare și a pachetelor de software de birou (MS Word, Excel, etc);
5. Disponibilitatea de a livra serviciile și produsele solicitate în perioada aprilie – august 2017.

8. Metoda de aplicare și criterii de selecție

Promo-LEX va accepta dosare de aplicare atât din partea unor experți individuali cât și din partea a 2-3 experți care eventual ar dori să aplice în echipă. În cea de-a doua situație, experții ar trebui să formeze echipa înainte de a aplica și să prezinte un dosar comun de aplicare. Cu toate acestea, Promo-LEX va semna contract(e) individuale cu expertul/expertii selectat/-ți. Promo-LEX de asemenea își rezervă dreptul de a propune crearea unor echipe în baza candidaturilor individuale ale experților.

Promo-LEX solicită candidaților să prezinte următoarele informații și documente:

Oferta tehnică și financiară:

- Proiectul metodologiei și structura propusă a studiului (vă rugăm să specificați abordarea de colectare a

datelor, instrumentele care urmează să fie utilizate și părțile interesate care urmează a fi consultate/implicate);

- Numărul de zile de lucru necesare pentru a finaliza sarcinile menționate mai sus (numărul de zile lucrătoare indicat mai sus este unul estimativ, candidații urmând să propună viziunea lor privind timpul necesar pentru realizarea activității în conformitate cu metodologia propusă);
- Tariful brut pentru o zi lucrătoare, în USD.

Alte documente:

- CV-ul expertului/expertiilor (max. 3 pagini per CV);
- Lista analizelor/publicațiilor elaborate de candidați în domeniile relevante pentru această sarcină;
- Declarație privind disponibilitatea de a furniza servicii în perioada aprilie-septembrie 2017;
- 2 scrisori de recomandare din partea altor organizații pentru care expertul/expertiile a/au livrat servicii similare în trecut, inclusiv numele și datele de contact ale persoanelor responsabile.

Promo-LEX va semna contract(e) cu cel/cei mai pregătiți experți și care vor prezenta cea mai bună ofertă, atât din punctul de vedere tehnic dar și financiar. Pentru evaluarea dosarelor vor fi aplicate următoarele criterii de evaluare:

- **Experiența experților** (max. 30 puncte);
- **Proiectul metodologiei propuse pentru realizarea sarcinilor menționate mai sus** (max. 35 de puncte);
- **Oferta financiară** (max. 35 puncte).

Candidații interesați vor trebui să trimită dosarele de aplicare, care să conțină documentele enumerate mai sus, la adresa de e-mail angajare.promolex@gmail.com până la 16 martie 2017 (ora 14.00), cu subiectul „Expert național_Votul prin Internet „.

Evaluarea dosarelor va fi realizată în două etape: (1) la prima etapă, dosarele vor fi analizate în ceea ce privește respectarea de către candidați și ofertele lor a cerințelor menționate mai sus și (2) a doua etapă va consta din interviuri cu candidații preselecționați. Doar candidații selecționați vor fi contactați pentru interviu.

Pentru întrebări suplimentare, vă rugăm să-l contactați pe Nicolae Panfil, Coordonator de Program în cadrul Asociației Promo-LEX prin e-mail nicolae.panfil@promolex.md. Termenul limită pentru întrebări este 8 martie 2017 (ora 18.00). Pentru a asigura un tratament și șanse egale pentru toți potențialii candidați, Promo-LEX va răspunde la toate întrebările până la 10 martie 2017.

9. Scurtă descriere a Asociației Promo-LEX

Asociația Promo-LEX este o organizație non-guvernamentală înființată în anul 2002 de către un grup de tineri avocați cu scopul de a contribui la dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană. Asociația Promo-LEX funcționează în baza a două programe:

- Programul Drepturile Omului – obiectivul general al programului este de a promova și implementa standardele internaționale în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova;
- Programul Monitorizarea Proceselor Democratice – obiectivul general al programului este de a îmbunătăți calitatea și de a spori încrederea cetățenilor în procesele democratice în Republica Moldova (monitorizarea proceselor electorale, reforme sectoriale și a proceselor de luare a deciziilor în domeniile prioritare ale Asociației).

Asociația Promo-LEX este membru al mai multor rețele și platforme naționale și internaționale, cum ar fi: Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte, Platforma Societății

Civile de Țările Parteneriatului Estic, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO), Platforma Europeană pentru Alegeri Democratice (EPDE) și altele. Mai multe informații despre Asociația Promo-LEX pot fi găsite pe www.promolex.md.

[1] Programul PNUD “Îmbunătățirea calității democrației prin suport parlamentar și electoral”. [2] http://nexusnet.md/pic/uploaded/IASCI_CIVIS_Market_Analysis_Driving_Innovation_in_circular_migration.pdf